

ISSN 1653-655X

© Numismatiska forskningsgruppen
Foto förf. om inget annat anges.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2004

Gunnar Ekströms professur i numismatik

Numismatiska Forskningsgruppen

ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN
STOCKHOLMS UNIVERSITET

Förkortningar

GA – Gotländskt Arkiv, Visby.

NNUM – Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad. Köpenhamn.

NNÅ – Nordisk Numismatisk årsskrift, Köpenhamn.

SNT – Svensk Numismatisk Tidskrift. Stockholm.

ARKEOLOGISKA INSTITUTIONEN STOCKHOLMS UNIVERSITET

9. Numismatiska forskningsgruppen 2004

Besöksadress: Frescati hagv. 16B.

Postadress: Stockholms universitet, 106 91 Stockholm

Telefon: 08-16 20 00 (växel)

08-674 77 50

Telefax: 08-674 77 53

Hemsida: www.numismatiskafor forskningsgruppen.su.se

Föreståndare: Professor Kenneth Jonsson, tel. 674 77 55, e-post: kenneth.jonsson@ark.su.se. Klara Östra Kyrkogata 8B, 111 52 Stockholm, tel. 20 07 86.

Agehed, Kenneth, tel. 674 76 80, e-post: agehed@physics.kth.se. Vikstensv. 45, 121 56 Johanneshov, tel. 39 12 72.

Elfver, Frédéric, FM, doktorand, tel. 674 77 51, e-post: frederic.elfver@ark.su.se. Bordsvägen 55, 2 tr., 122 46 Enskede, tel. 660 25 46, mobil: 0702-24 88 19.

von Heijne, Cecilia, FK, doktorand, tel. 674 77 54, e-post: cecilia.von.heijne@ark.su.se. Solfagravägen 44, 141 45 Huddinge, tel. 711 33 71, mobil 0733-790694.

Larsson, Christina, redaktionssekreterare, tel. 674 77 50. e-post: christina.larsson@ark.su.se. Abborrv. 36, 181 30 Lidingö, tel. 765 62 63.

Myrberg, Nanouschka, FM, doktorand, tel. 674 77 52, e-post: nmyrb@ark.su.se. Zinkens v. 27, 117 41 Stockholm, tel. 668 73 44, mobil 070-4941144.

Rispling, Gert, FK och jur. kand, tel. 674 76 80, e-post: gertrispling@hotmail.com. Lennart Torstenssons väg 12C, 761 43 Norrtälje, tel. 0176-148 48.

GUNNAR EKSTRÖMS PROFESSUR I NUMISMATIK NUMISMATISKA FORSKNINGSGRUPPEN

2004

1. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria

Genom ett donationsbrev av Wera Ekström instiftades Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning 1974. Stiftelsen bekostade bl.a. Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria vid HSFR med placering vid Stockholms universitet, Arkeologiska institutionen.

Genom ett riksdagsbeslut överfördes professuren till Stockholms universitet 1 juli 1994, men verksamheten kommer även framöver att bekostas av Gunnar Ekströms stiftelse. Detta beslut ligger i linje med Wera Ekströms intentioner som syftade till att upprätta en universitetsprofessur. Flytten innebar inte några förändringar beträffande verksamhetens inriktning. Verksamheten bedrivs under namnet Numismatiska forskningsgruppen, förkortat NFG, och Stockholm Numismatic Institute på engelska.

Verksamheten, som 1 april 2003 flyttat till nya lokaler i Frescati hage i universitetsområdet, fick under året förbereda en ny flytt. Denna gång vid årsskiftet 2004/5 till med övriga delar av arkeologiska institutionen gemensamma lokaler i Wallenberglaboratoriet. Den fasta personalen består av en professor (heltid) och en redaktionsekreterare (halvtid). Ett varierande antal studenter skriver uppsatser under 5-10 veckor. Därutöver finansierar

tidvis Gunnar Ekströms stiftelse några doktorandstipendier och begränsade forskningsprojekt som utförs vid NFG.

Forskning och undervisning är professurens huvuduppgifter. Det har tidigare markerats genom att verksamhetsberättelsen avslutats med en kortare artikel som redovisar aktuell forskning med anknytning till undervisningen eller ett forskningsprojekt. Tack vare att uppsatserna görs tillgängliga på NFG:s hemsida finns inte längre detta behov.

2. Forskningsaktuellt – Myntfynd i Dalarna

År 1982 inleddes en publicering landskapsvis av alla myntfynd. Den är ett projekt inom kommittén Sveriges Mynthistoria och benämns Landskapsinventeringen (SML). De två första volymerna utgavs i samarbete mellan Kungl. Myntkabinettet och NFG (då under namn av Numismatiska Institutionen). När NFG överfördes till Stockholms universitet 1988 upphörde NFG att vara samarbetspartner och kommittén Sveriges Mynthistoria skulle omorganiseras. Sedan 1988 har Kungl. Myntkabinettet övertagit ansvaret för utgivningen. Fynden i 16 landskap har hittills redovisats i 11 volymer.

Sedan 1998 sker i årsberättelsen en genomgång av fynd från ett eller flera landskap. Hittills har sex landskap behandlats: Halland, Småland, Södermanland, Västmanland, Västergötland och Öland. Tanken är att fynden redovisas översiktligt med beskrivning och analys av utvecklingen fram till 1700-talets slut/1800-talets början. I årets verksamhetsberättelse kommer Dalarna att behandlas.

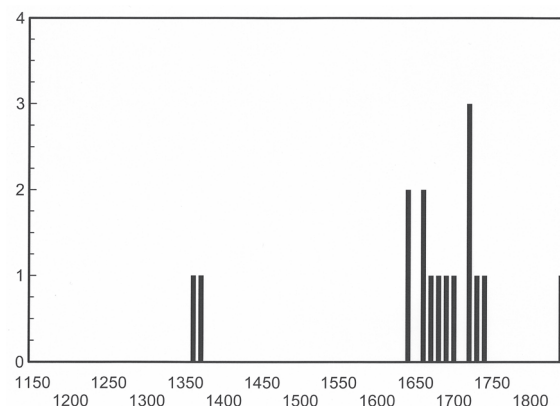

Fig. 1. Antal skatter från Dalarna redovisat efter slutmynt (t.p.q.) per decennium under medeltid och nyare tid.

Galvano av Sven Estridsen, Hauberg 28. *SNT* 2004:5, 113.
Svensken Jakob Norfelt och dennes numismatiska skrift från 1662. *SNT* 2004:6, 134-135.
Monica Golabiewski Lannby & Ian Wiséhn: *Märkliga myntskatter i Stockholm*. Kungliga Myntkabinettet samt Samfundet S:t Erik, Stockholm 2003. Anmälan i *SNT* 2004:6, 145.
Myntet med "påvemössan" – Sven Estridsen, Hauberg 47. *NNUM* 2004:4, 151-155.
N. L. Rasmussons stipendium till Cecilia von Heijne. *SNT* 2004:8, 179.
Medalj över Ulla S. Linder Welin – slutlig upplaga. *SNT* 2004:8, 190. Observera även rättelse i *SNT* 2005:1, 7.
Archie & Henrik Tonkin: *Myntboken* 2005. Anmälan i *SNT* 2004:8, 192-193.

Cecilia von Heijne
Järnålderns centralplatser ur ett myntperspektiv - de vikingatida mynten från Ravlunda i centrum. *Myntstudier* 2004:1, 1-6.
Särpräglad. Vikingatida och tidigmedeltida myntfynd från Danmark, Skåne, Halland och Blekinge (ca 800-1130). Diss.

Kenneth Jonsson
En västsvensk myntskatt från 1060-talet. *NNA* 1997-99, 53-62.
Aktuellt. *Myntstudier* 2004:1, 16.
Skatterna från Tuna kyrka och myntcirkulationen i Norrland under 1100- och 1200-talen. *Myntstudier* 2004:2, 6-25 (tillsammans med Leif Grundberg). Aktuellt. *Myntstudier* 2004:2, 25-28.
Forskningsaktuellt - Myntfynd i Småland. *NFG:s verksamhetsberättelse* 2003, 2-8.
Aktuellt. *Myntstudier* 2004:3, 20.
Aktuellt. *Myntstudier* 2004:4, 14-16.
Västerländska vikingatida mynt. *Gotland vikingaön*. GA 2004, 27-32.
Myntens delar och delade mynt under vikingatiden. *Myntstudier* 2004:5, 1-12.
Det Friesendorffska fyndet 1748. *Myntstudier* 2004:5, 12-13.
Aktuellt. *Myntstudier* 2004:5, 14-16.

Gert Rispling
Catalogue and comments on the Islamic coins from the excavation in 1990-1995. *Excavations in the Black Earth 1990-1995. Eastern connections, 2: Numismatics and metrology*, (red. B. Ambrosiani). Birkä Studies 6. Stockholm 2004, 26-60.
I hjärtat av Iran. Kortfattad mynthistoria med utgångspunkt från Pars/Fars - det egentliga Persien. Kungl. Myntkabinettets utställningskatalog 42. Stockholm 2004 (tillsammans med Jahangir Yassi & Inger Hammarberg).
Cirkulationsspår på mynt från vikingatiden. *Myntstudier* 2004:4, 1-9.
Spännande mynt i Spillingsskatten. GA 2004, 123-132.

Inom numismatik har förvärven bl.a. omfattat gåvor av publikationer utgivna av KMK och myntkabinettet i Berlin. Vidare förteckningarna över Antells myntsamling i Helsingfors och Thomsens samling av medeltidsmynt, Hildebrands arbete om praktmynt och minnespenningar, Widéen om myntfynd i Västergötland.

Inom arkeologi omfattar tillväxten ett flertal nya doktorsavhandlingar. Inom ekonomisk historia ingår Sören Norrbys räkenskapsbok 1523-1524 bland förvärven.

Ett mycket stort antal auktions- och lagerkataloger har under året skänkts av B. Ahlström Mynthandel.

8. Personalia

Frédéric Elfver tillträdde ett vikariat vid Kungl. Myntkabinettet 1 dec.

Cecilia von Heijne avslutade sin forskarutbildning i samband med disputationen den 11 juni 2004. Opponent var Svein H. Gullbekk.

Gert Rispling har under året haft två projektanställningar med placering vid Kungl. Myntkabinettet finansierade av Gotlands Fornsal och Ekströms stiftelse.

9. Tryckta skrifter

Frédéric Elfver

För rikets försvar. Försvarsmaktens värnpliktsmedalj. *SNT* 2004:2, 33.
De vikingatida mynten i gravarna på Lovö, Uppland. *NNÅ* 1997-99, 29-38.

Nyupptäckt hybrid från Gustav I:s tid. Om Uppsala 1 öre 1522 i kombination med Åbo 1 öre 1524. *SNT* 2004:3, 52-53.

[Med: Elisabet Regner] Om 15 öre klipping 1543 och två jordfynd från Östergötland. *SNT* 2004:3, 62-63.

Årsberättelse för år 2003 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen. *SNT* 2004:3, 68-70.

Ny medalj från SNF till minne av Ulla S. Linder Welin. *SNT* 2004:3, 73 (tills. med Brita Malmer).

Vikingatida myntfynd och kulturell mångfald i Södermanland. Länsstyrelsen i Södermanland, rapport. 8. Kulturell mångfald i Södermanland, del 2 (red. Agneta Åkerlund), 2004, 68-73.

Myntfyndet från Slöta medeltidskyrka i Västergötland. *SNT* 2004:4, 84-85.

Dalarna är det nordligaste landskapet i Svealand. Dalälven har varit viktig som transportled och som fiskevatten. Jordbruket är koncentrerat till älvens strandområden men större jordbruksområden saknas. Detta liksom Kronans kontroll över det rika bergsbruket gjorde att förutsättningarna för en adelsklass aldrig uppstod. De rika bygderna ligger i den sydöstra delen, d.v.s. landskapets geografiska läge som gränsland mot Norge blev av mindre betydelse. Området har också varit förskonat från krigståg med undantag för att upprorsrörelser vid flera tillfällen (Engelbrektsfejden och upproren under Gustav Vasa) utgått från Dalarna. Den enda medeltida staden, Hedemora, grundades först på 1400-talet och fick ingen betydelse förrän senare. Genom Falu koppargruva blev Falun på 1600-talet en av Sveriges största städer. Gruvan skapade de ekonomiska förutsättningarna för den svenska stormaktstiden.

Dalarna har en speciell ställning i svensk mynthistoria genom att det, näst Stockholm, största antalet svenska mynt har präglats i Avesta. Dessutom har myntning förekommit i stor, men kortvarig, omfattning i Säter. Under Gustav Vasas upprorsrörelse skedde även myntning i Hedemora.

Dalarna har publicerats i Landskapsinventeringen (SML 3). De data som redovisas här bygger på information i de databaser som finns vid NFG kompletterat med relevanta data från SML 3. Sammanlagt har minst 5.064 mynt hittats. Myntskatter (här definierat som minst 2 mynt nedlagda vid samma tillfälle) är mycket ojämnt fördelade på olika perioder. Den antalsmässigt största säkra skatten (jfr nedan) är Sanda med 1.304 mynt med slutmynt 1047, medan den viktmässigt största är Bjuråker med 240 plåtmynt med en sammanlagd vikt av ca 235 kg och slutmynt 1748.

Antalet funna mynt inkl. lösfynd och hopade fynd uppgår totalt till fler än 5.028, vilket gör Dalarna till det sextonde myntfyndsrikaste landskapet i Sverige. Drygt en tredjedel av mynten kommer emellertid från en enda

Fig. 2. Kalifatet. Abbasid, al-Rashid. Madinat al-Salam 188 e.H. (803/4 e. Kr.). Funnen vid Falu koppargruva före 1652. Lorenzo Magalotti, Sverige under år 1674, Stockholm 1912.

skatt med mycket märklig sammansättning och fyndhistoria (se nedan). De hopade medeltida fynden kommer främst från Gudsberga kloster och i mindre antal från några borganläggningar. Mynten från Älvdalens kyrka är fler men bara två är medeltida. Skattfynden fördelas tidsmässigt på följande sätt (jfr fig. 1):

<i>Period</i>	<i>Tid</i>	<i>Fynd</i>	<i>Mynt</i>
Romersk järnålder	0-400	-	-
Folkvandringstid	400-550	-	-
Vendeltid	550-800	-	-
Vikingatid	800-1140	14	2.070
Medeltid	1140-1520	3	>10
Nyare tid	1520-	14	2.358
<i>Totalt</i>		<i>31</i>	<i>4.437</i>

För flera skatter saknas uppgift om antal mynt. En av dessa innehöll enligt uppgift kopparmynt med en diameter av 8 cm (3 1/4 tum) vilket gör att de varken passar för mynt eller plåtmynt. Ett flertal vikingatida gravar innehåller två eller flera mynt vilket gör att de formellt är skattfynd. Det finns uppgifter om flera skatt- och lösfynd med märklig sammansättning. Vissa av dem (se nedan) är inte inkluderade i siffrorna ovan.

Romersk järnålder 0-400

Den äldsta myntimporten till Sverige bestod av romerska denarer präglade under de första och andra århundradena e.Kr. Enstaka guld- och bronsmynt finns också och tillhör dessa och de därpå följande seklen. Fynden i Sverige omfattar totalt 7.705 ex. varav 6.558 från Gotland. Från Dalarna finns ett dussintal fynd (inkl. skattfynd) med romerska mynt (praktiskt taget alla i koppar). Det finns bara ett mindre antal fynd med romerska kopparmynt i Sverige som kan kopplas till förhistoriska platser. Fynden i Dalarna är i flera fall klart recenta och av övriga är de flesta även de sannolikt recenta.

Folkvandringstid 400-550

Folkvandringstiden är den tid då guldets är helt dominerande genom fynden av väst- och östromerska solidi (inkl. efterpräglingar). Av totalt 791 ex. i svenska fynd står Öland och Gotland sammanlagt för 78%. Medan importen till Gotland nästan uteslutande ägde rum efter 491 finns det på Öland bara tre fynd med sammanlagt 6 ex. som har slutmynt efter 475. I Dalarna har hittills inte något fynd registrerats. Eftersom lösfynd är kända från såväl Gästrikland som Medelpad är det därför inte osannolikt att det kan komma fynd i framtiden även i Dalarna.

Vikingatid 800-1140

Totalt har 244.158 mynt från 2.751 fynd (varav 902 har fler än 1 mynt) hittats i Sverige. Gotland står för 2/3 av alla funna mynt. Under ett äldre skede (ca

Skandinavien	Vikingatid	1
Danmark	Vikingatid	28
	Medeltid	36
	Nyare tid	6
Norge	Nyare tid	3
Finland	Nyare tid	1
Island	Nyare tid	5
Baltikum	Medeltid	15
	Nyare tid	2
Ryssland	Nyare tid	1
Polen	Vikingatid	4
	Nyare tid	3
Tyskland	Vikingatid	184
	Medeltid	14
	Nyare tid	1
Italien	Vikingatid	1
Böhmen	Vikingatid	2
Ungern	Vikingatid	1
	Nyare tid	1
Österrike	Nyare tid	2
England	Vikingatid	63
	Medeltid	9
Irland	Vikingatid	1
Nederländerna	Vikingatid	2
Frankrike	Vikingatid	2
	Medeltid	62
	Nyare tid	1
Italien	Medeltid	3
Mexiko	Nyare tid	1
Kalifatet	Vikingatid	655
	Medeltid	72
Volgabulgarer	Vikingatid	3
Kelter	Antik	6
Grekland	Antik	101
Romerska riket	Antik	87
Bysantinska riket	Antik	20
Sasanidiska riket	Antik	5
Axumitiska riket	Antik	3
Indien	Antik	11
Övriga områden		17
Sedlar		7
Medaljer		5

Bibliotekets registrerade tillväxt uppgick under verksamhetsåret till sammanlagt 178 nummer (exkl. auktions- och lagerkataloger).

Fynd	Sverige	Romersk järnålder	350
		Folkvandringstid	260
		Vikingatid	2.750
		Medeltid-nyare tid	1.950
		Vikingatid	3.200
Diverse	Europa	Medeltid-nyare tid	150
		Typer, myntmästare etc.	3.100
		Antik till nutid	1.950
		Antik till nutid	7.600
Litteratur	Hela världen	Antik till nutid	1.950
Auktions- och lagerkataloger		Antik till nutid	7.600

De digitala kamerornas prestanda fortsatte att förbättras även om utvecklingen inte är lika dramatisk som under tidigare år. NFG har fortsatt att bygga upp ett digitalt bildarkiv av främst vikingatida och medeltida mynt. Vid årets slut fanns egna digitala foton av ca 14.600 mynt varav drygt hälften var medeltida. Under året har digitala foton av uppskattningsvis ett tusental mynt erhållits från B. Ahlström Mynthandel.

Under året har bestämningar av mynt gjorts för museer, institutioner och andra doktorander (Elfvér, Jonsson, Myrberg och Rispling).

Under december hölls den traditionella årliga träffen med äldre studenter med ett dussintal deltagare.

7. Studiesamling, bibliotek och arkiv

Studiesamlingen av mynt har fortsatt att byggas ut huvudsakligen genom gåvor men även genom anslag från Gunnar Ekströms Stiftelse för Numismatisk Forskning. Samlingen används i undervisningen för att illustrera myntutvecklingen och medger praktiska övningar med bestämning, stampstudier m.m. Mynt har erhållits som gåva från Frimärkshuset, Gunnar Holst, Kenneth Jonsson, Abbas Omrani och Ulf Ström. Under året har sammanlagt 67 föremål tillförts samlingarna som nu uppgår till 1.527 ex. (huvudsakligen mynt) inkl. kopior som är nödvändiga eftersom priserna för originalmynt under många perioder vida överstiger de tillgängliga medlen. Bland nyförvärven kan nämnas vikingatida mynt från Kalifatet och Tyskland samt 12 svenska markmynt från Karl XI och Karl XII funna på Heligholmen, Gotland. De senare har samband med skeppet Anna som förliste 24 nov. 1715 (se Numismatiska Meddelanden XXXI).

Kategori	Område	Period	Antal
Mynt	Sverige	Vikingatid	6
		Medeltid	13
		Nyare tid	43
Gotland		Medeltid	16
		Nyare tid	2

800-970) skedde importen nästan uteslutande österifrån. Från 900-talets slut sker däremot nästan all import västerifrån.

De vikingatida fynden i Dalarna är i förhållande till fynden från övriga perioder påfallande rika. De omfattar totalt 2.084 mynt varav 14 är lösfunna och de övriga kommer från 14 skattfynd (inkl. gravar).

Arabiska och engelska mynt hade hittats redan före 1652 vid Falu koppargruva och en del talar för att det är fråga om två fynd med arabiska resp. engelska mynt. Ett av de arabiska mynten (präglat 803/4 e.Kr.) finns avritat i en reseberättelse från 1674 av italienaren Lorenzo Magalotti (fig. 2). Arabiska och engelska mynt i Sverige förekommer normalt inte tillsammans i fynden förrän under slutet av 900-talet. Att det arabiska myntet är så tidigt tyder på att det hamnat i jorden redan på 800-talet eftersom de utgör en mycket liten andel av fynden på 900-talet. Att det skedde en myntimport redan på 800-talet stöds av att det i Dalarna finns ytterligare tre lösfynd med mycket tidiga arabiska mynt (alla präglade mellan 747/6 och 766/7). Från tidigt 900-tal (slutmynt (918/9) finns en skatt med 25 arabiska dirhemi i Ytternora. Alla dessa fynd har en påtaglig koncentration till den sydöstra delen av landskapet. Myntimporten österifrån till denna del av Dalarna har troligen samband med järnutvinningen. Motsvarande fynd finns i Gästrikland, Hälsingland och Åland. I alla områdena upphör importen eller visar en dramatisk nedgång efter 950-talet, d.v.s. då importen österifrån också drastiskt minskar.

Myntimporten västerifrån till Skandinavien inleddes i stor skala på 990-talet. Det är emellertid först på 1020-talet som den kan beläggas med en skatt i Dalarna. Redan 1704 hittades vid Öna, Mora sn, en skatt med ett stort antal (d.v.s. sannolikt flera hundra - här uppskattat till 200) tyska och engelska mynt samt det först kända exemplaret av ett svenskt mynt från Anund Jakob 1022-1050. Tre skatter, inkl. den antalsmässigt helt dominerande från Sanda med 1.304 mynt, har alla slutmynt mellan 1047 och 1056. Skatterna ligger nu längre norrut eller västerut jämfört med de äldre fynden. Koncentrationen till Moraområdet vid Dalälvens utlopp i Siljan är påtaglig med Skälö, Järna sn som undantag. Leksandsområdet ligger geografiskt mellan det nya och det äldre fyndområdet, men där ligger alla fynden i sju gravar. Orsaken till fyndkoncentrationen längre norrut är okänd.

Totalt tio fynd kommer från gravar. Det yngsta från gravar i Leksand och Västannor med slutmynt 1089 resp. 1083, vilket är mycket sent för fastlandssvenska förhållanden, där få mynt är yngre än 1080.

Medeltid 1140-1520

Efter vikingatidens skatter, som karaktäriseras av de importerade mynten,

domineras de medeltida skatterna normalt av inhemska mynt. I Dalarna är dessa skatter inte fler än två eller tre. Vår kunskap om skatterna är ofullständig eftersom de, med ett undantag hittades före 1800-talet. På okänd plats i Rättvik sn hittades före 1796 en- (brakteater) och tvåsidiga penningar från slutet av Magnus Erikssons och möjligen början av Albekt av Mecklenburgs regering. Den tillhör en stor grupp skatter som nedlagts på 1360-talet då man i Sverige övergick från ett system med tidsbegränsade mynttyper till mynt utan begränsad cirkulationstid. Till samma tid får man räkna en skatt som 1689 hittades i Solberga i Boda sn (grannsocken till Rättvik (eventuellt skulle det därför kunna röra sig om samma skatt)). Den bestod av brakteater med låg silverhalt, d.v.s. från 1300-talets mitt.

En liten skatt med fem senmedeltida penningar (slutmynt ca 1370 eller senare) hittades 1843 inmurade i Folkärna kyrka, d.v.s. snarast en samling mynt som kunde utgjort en persons handkassa. De äldsta mynten bland lösfynden börjar emellertid redan med Knut Eriksson 1167-1196 och visar att mynt fanns i cirkulation redan när den medeltida myntningen inleddes i Mälardalen. Senmedeltidens örtugar är bara kända från några få lösfynd.

Nyare tid från 1520

Det finns inga skattfynd före 1600-talets mitt. Lösfynden under 1500-talet med valörer över de allra lägsta uppgår bara till ett fåtal ex.

Kopparmyntningen i Sverige inleddes 1624 i Säter och från 1644 blev Avesta den främsta och ofta enda kopparmyntorten. Kopparmynten är också helt dominerande i mynfynden i Dalarna. För tiden fro.m. 1600-talets mitt finns endast fyra skatter med fler än nio mynt vilket måste betraktas som en

Fig. 3. Förenta Nederländerna. Utrecht, rijksdaalder 1651. I talerskatterna är nederländska mynt ungefär lika vanliga som de tyska. Perhindersgården, Svärdsjö sn, Dalarna. Kungl. Myntkabinettet.

Köpenhamn, Danmark, 2-3 december. Forskarbesök och arbete vid Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, Nationalmuseum (Myrberg).

Köpenhamn, Danmark, 3-5 december. Deltagande i uppföljningsmöte efter forskarkursen i Aten (Myrberg).

Stockholm, 7 december. Stockholms universitet, Arkeologiska institutionen. Grundkurs i numismatik (Jonsson).

Stockholm, 9 december. Föreläsning "Ett eget värde? Gotlands äldsta myntning ca 1140-1220" för A-kursen vid Stockholms Universitet (Myrberg).

Stockholm, 15 december. Föreläsning "Ting, text och bild – samspel och gränser. Mynt som historiskt arkeologiskt material" för A-kursen vid Södertörns Högskola (Myrberg).

6. Datorisering och forskarkontakter

Databearbetning utgör ett viktigt led i analysen av myntmaterialet. De är ofta utgångspunkten för de uppsatser som skrivs och de utnyttjas flitigt i den forskning som bedrivs. Databaserna har också utnyttjats av externa forskare såväl inom som utom Sverige. Databaserna revideras också ständigt som ett resultat av genomförda analyser.

Vid verksamhetsårets slut var ca 271.700 poster registrerade på data. Ökningen under året har varit blygsam och är koncentrerad till svenska mynt från nyare tid. Äldre databaser kompletteras fortlöpande med mer information.

Ämne	Område	Period	Antal poster
Mynt	Sverige	Medeltid	7.000
		Nyare tid	4.200
	Danmark	Vikingatid	4.050
		Medeltid	5.300
	Norge	Medeltid	1.000
	Skandinavien	Vikingatid	4.000
	Tyskland	Vikingatid	48.200
	England	Vikingatid	46.400
	Baltikum	Medeltid	1.300
	Solidi	Folkvandringstid	800
	Islamiska områden	Vikingatid	103.050
	Medeltid	22.000	
Diverse	Vikingatid	2.000	

Stockholm, 11 maj Exkursiön till Södertörns Högskolas seminariegrävningar i Hallunda (Myrberg).

Lund, 2-7 juni. Deltagande i konferensen "Old Norse Religion in long term perspectives" vid Lunds Universitet (Myrberg).

Lund, 8 juni. Forskarbesök och arbete vid Lunds Universitets Historiska Museum. myntkabinettet (Myrberg).

Lund, 14 juni. Studiebesök vid Lunds Universitets Historiska Museum, myntkabinettet (Jonsson).

Köpenhamn, 15 juni. Studiebesök vid Den kgl. Mønt- og Medaillesamling (Jonsson).

Stockholm, 16 juni. Forskarbesök av Dr Leszek Slupecki, Vetenskapsakademien i Warszawa, Polen (Myrberg).

Östergötland, 28 juni - 1 juli. Forskarexkursiön och studiebesök (Myrberg).

Visby, 7, 15 juli. Studiebesök vid Gotlands Fornsal (Jonsson).

Berlin, 22-23, 26 juli. Studiebesök vid Staatliche Museen zu Berlin, Münzkabinett (Jonsson).

Visby, 2, 16 aug. Studiebesök vid Gotlands Fornsal (Jonsson).

Östergötland, 17-19 september. Exkursiön med doktorandseminariet vid Stockholms Universitet (Myrberg).

Oslo, 22-23 september. Studiebesök vid Universitetets Kulturhistoriske Museer, myntkabinettet (Jonsson).

Oslo, 24-25 september. Seminarium om Kaupangutgrävningarna. Föredrag: Carolingian coins found in Sweden and Norway (Jonsson).

Aten, Grekland, 4-10 oktober. Deltagande i forskarkursen "Visual, Material and Textual expressions" arrangerad av den nordiska forskarskolan Dialogues with the Past (Myrberg).

Visby, 15, 18 oktober. Studiebesök vid Gotlands Fornsal (Jonsson).

Stockholm, 26 november. Ordf. vid Lotta Fernståls disputation i arkeologi (Jonsson).

extremt låg siffra. Samtliga mindre skatter består enbart av låga valörer.

Den största skatten, Utanhet i Näs sn, innehåller sammanlagt 1.878 mynt med slutmynt 1841. Sammansättningen är minst sagt märklig. Av de svenska mynten (alla kopparmynt) är det äldsta präglat 1627 och perioden 1715-1726 är representerad med 1.345 ex. (samt sannolikt ytterligare 123 mynt) medan 1800-talet bara omfattar 23 ex. Sammanlagt 15 ex. kommer från åtta andra länder inkl. Egypten. "Skatten" låg i en kasse i en myrstack. Det är uppenbart att mynten inte representerar en normal skatt, snarare en samling mynt. Det stora antalet (troligen 78% av totalantalet) från en kort period på 1700-talet gör emellertid att åtminstone denna del en gång måste ha representerat en skatt. Hela skatten tas därför med här trots många förbehåll.

Förutom den ovan nämnda plåtmyntskatten från Bjuråker med 240 plåtmynt, slutmynt 1748, har sammanlagt ytterligare ca 30 plåtmynt hittats. Skatten från Knutsbo, Grytnäs sn, med 6 ex. med slutmynt 1684 är intressant. Plåtmyntskatter från 1600-talet är mycket ovanliga med undantag för de skatter som kan kopplas till skånska kriget på 1670-talet.

Guldmynt, ofta utländska, förekommer i mindre antal i svenska fynd från 1300-talets mitt till 1700-talets slut. I Dalarna finns ett lösfynd från Falun; Karl IX, 16 mark 1610.

Under perioden 1550-1650 importerades stora mängder utländska talar, som var den tidens internationella betalningsmedel. Från Dalarna finns två lösfynd från Falun samt två skatter varav den från Perhindersgården i Svärdsjö sn med 150 ex. är en av de absolut största från Sverige. Slutmyntet är så sent som 1690, men 95% av mynten är präglad före 1652 (fig. 3).

Det största hopade fyndet kommer från Älvdalens kyrka med 84 ex.

Sammanfattningsvis gäller för skattfynden i Dalarna att de är mycket få med undantag för vikingatiden. Samtidigt är landskapet något av en paradox. De få som förekommer kan nämligen i två fall höras till de största i sin kategori i Sverige som exemplen Perhindersgården (talar) eller Bjuråker (plåtmynt) demonstrerar. De visar att rikedom i landskapet var mycket ojämnt fördelad. Framtida skatter kan därför också bjuda på en hel del överraskningar eftersom bilden av myntcirkulationen idag är så starkt knuten till så få fynd. Inga skatter kan kopplas till krig vilket säkerligen påverkat antalet negativt. De få lösfynden får därför komplettera bilden. Påfallande många fynd har inte rapporterats till museer utan är endast kända från tidningsnotiser. Det gör att mörkertalet kan vara stort eftersom dessa fynd främst kunnat noteras under de senaste decennierna.

Fyndens skiftande geografiska lokalisering kan peka på att landskapets ekonomiska centrum har växlat under århundradenas lopp. Falun får betraktas som det yngsta centret, inte i kraft av sina skattfynd, men p.g.a. lösfynden. Fynden från Falun är emellertid långt färre än man kunde förvänta sig med tanke på den ekonomiska aktivitetet kring Falu gruva som innebar att stora summor måste ha funnits i omlopp i staden. Den kan ses som ett tecken på att myntfynd bara under vissa förhållanden är en god mätare av ekonomin.

Talarna, som är kända från såväl skatt- som lösfynd, dominerade importen under nyare tid. Utländska mynt i övrigt är normalt förekommande i större eller mindre utsträckning i svenska fynd under medeltiden samt under 1500- och 1600-talen, men i Dalarna är bilden annorlunda. Norska mynt inskränker sig under medeltiden till ett 1100-talsmynt. Danska mynt begränsas till ett par klippingar från Kristian II ca 1520 (såvida de inte är efterpräglingar av Gustav Vasa). Tyska mynt finns inte alls.

Kenneth Jonsson

3. Övrig forskning och publicering

Vikingatid

Arbetet har fortsatt med publiceringen av fynden från Blekinge, men med starkt begränsade resurser p.g.a. arbetet med verksamhetens flyttning. Under året fattades beslut om att efter Blekingevolymen kommer publiceringen av fynden endast att ske på Internet och förberedelser för att detta ska kunna ske har inletts.

Gert Rispling har arbetat mycket med det arabiska fyndmaterialet i allmänhet.

Hemsidan

Under året har NFG:s hemsida utvecklats till att bli ett verktyg för publicering. Internet är ett oslagbart medium för att på ett enkelt och snabbt sätt kunna publicera material. Med tillgång till Internet och en skrivare kan läsare över hela världen skriva ut material i samma stund som de läggs ut på hemsidan. Verksamhetsberättelsen kommer fr.o.m. detta nummer endast att publiceras på Internet och tre äldre årgångar gjordes tillgängliga på hemsidan redan under 2004. Totalt har 62 uppsatser skrivits vid NFG och under årens lopp har fler än 1.000 ex. av dem kopierats och spridits till intresserade vilket tagit mycket tid i anspråk. Fr.o.m. 2004 läggs de istället efterhand ut på hemsidan. Det första året blev 11 uppsatser tillgängliga för alla på detta sätt.

NFG:s nya tidskrift på Internet, Myntstudier, kom ut med ytterligare fem nr

under året. Antal nummer per år bestäms av hur många manuskript som inkommer till tidskriften.

4. Undervisning

Numismatik ingår som ett avsnitt i grundkursen på A-nivå (mynthistorien ca 100–1500) vid arkeologiska institutionen. Undervisningen gavs under året av Kenneth Jonsson. Forskarhandledning gavs av Kenneth Jonsson (doktoranderna Cecilia von Heijne och Nanouschka Myrberg). Frédéric Elfver har en extern handledare (Brita Malmer).

Handledning vid uppsatsskrivning sker främst på B- och C- men även på D-betygsnivå i arkeologi. Uppsatserna behandlar främst vikingatida och medeltida teman.

Vid arkeologiska institutionen framlades under läsåret två uppsatser med Kenneth Jonsson och Nanouschka Myrberg som handledare. Vid historiska institutionen skrevs en uppsats med Kenneth Jonsson som handledare.

C-uppsats

Andreas Forsgren, Sköna smycken i silfverna skattfynd - smycken och smyckesfragment i depåer av tidigmedeltida gotländska mynt (ca 1140-1220) (NM).

Abbas Omrani, Balkh. En islamisk myntort i det historiska Iran 698/9-1012/3 (KJ).

D-uppsats (historia)

Sofia Ruhne, Bilden som budskap. Myntningen i Sverige 1568-1611 (KJ).

5. Konferenser och andra engagemang

Eskilstuna, 1 mars. Eskilstuna Museum. Studiebesök (Jonsson).

Örebro, 29 mars. Studiebesök vid Örebro Läns Museum (Jonsson).

Stockholm, 5-6 april. Deltagande i forskarkurs i GIS - ArcView på Stockholms Universitet (Jonsson, Larsson, Myrberg).

Öland, 16-18 april. Exkursion med doktorandseminarierna vid Stockholms Universitet och vid Uppsala Universitet (Myrberg).

Stockholm, 23 april. Deltagande i "Borgseminarium" på Armémuseum (Jonsson, Myrberg).